

Wiis Liongi-linna märtrid,
ewangeeliumi usu pärast ärapöletud

16^{mal} Mail 1553.

Kemad on äravoitnud Talle were
läbi ja oma tunnistuse sõna
läbi, ja ei ole oma elu mitte
armastanud surmani.

Joann. ilm. 12, 11.

Rija-linnas 1876,

armja maarahwale jowitud Muumala janna wäljalautamisse
jõbbeadest.

Wiis Liongi-linna märtrid,

ewangeeliumi usu pärast ärapöletud

16^{mal} Mail 1553.

Nemad on ärawoitnud Talle were läbi
ja oma tunnistuse sõna läbi, ja ei
ole oma elu mitte armastanud
surmani.

Joann. ilm. 12, 11.

Hans Sülla.

Rija-linnas 1878,

armsa maarahwale fowitud Ummala janna wäljalautamisje sõbbradesi.

Trükkitud N. Stahli kirjadega, sure Munka-ulitses Nr. 13.

Sihtasutus nimel-igataik siht

Ar. 878

Antslööpärn Naisinimikute

Fr. R. Kreutzwaldi
AR nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

62.265

Benfuri polest lubbatud. Riias, 5. Septembril 1877.

Hans Pilla
allkät

Sihtasutus nimel-igataik

Sihtasutus nimel-igataik

Sihtasutus nimel-igataik

Aprilli kuu lõppul 1552 jätsid wiis noort meest Genfi linna maha ja astusid teed mööda Giongi linna poole. Kes neid nõnda wagusi ja madaluses oma teed käiwad nägi, ei arwanud mitte, et need noored mehed waprad wõttelejad olid, kes oma Ünistegija kutsumise peale oma kodu Brantsuse maale läksid, seal priitahtlikult Ulmala wäes oma taewase tuninga ja igawese isamaa eest wõttelema ja oma ihu ja elu äraandma oma maarahwa päästmiseks pimeduse wiirsti hirmsa ifke alt. Nende sõariistad polnud mitte lihalikud, waid niisugused, kellest aapostel ütleb: nemad on wägewad Ulmala läbi, kantsid ärarikuma, et meie rikume ära need mõtlemised ja kõik kõrgust, mis ennast suureks tõstab Ulmala tundmise wastu ja wõtame kõik mõtted wangi Kristuse sõnakuulmise ala. 2. Kor. 10, 4. 5. Sellest kaswis ka nende julge meel wälja, kellega n'ad teele astusid, mis muidu üks ilmpõhjata julgustik oleks olnud. Brantsusemaal müllas sel aeal paapsti walitsus tule ja mögaga ewangeeliumi tunnistajate wastu. Juba aastal 1523 oli esimene sest suurest hulgast, keda Jesand Brantsuse maa puhastud kogudusest wäärt oli arwanud, kui oma tunnistajaid keda head tunnistust oma werrega kinnitama, kolm päewa piitsadega pekstud ja tulise rauaga põletud saanud, ja tema oma ema oli walju rõõnuhõiskamisega, „Kristuse were haawu“ oma poea küljes teretanud. Mõni aasta pärast keda kinnitas see truu tunnistaja järele piinamise järele oma tunnistust tuleriida otšas. Sest aeast saadik oli usina ewangeeliumi laialelagunemisega rahwa seas ka tagakiusamise wiha ifka kaswanud. Igal pool suitsesid tuleriidad; ja wangi koead olid täis Jesanda tunnistajatest. Sel raschel aeal oli Jesand Oma tagakiusatud tunnistajatele Sweitsi maal pelgu paika walmistanud. Genfi ja Lausanne linnad olid põgenejate warjupaigad, aga ka sõariistade kohad, kust ifka jälle uued wõttelejad Jesanda nimel werrega kaetud wõtlemise platsi peale wälja astusid.

Meie noored mehed olid endid mõnda aega Laufanne linnas ülewalpidanud. Siin puhta ewangeeliumiga rohkeste õnnistud linnas õitjes sel aeal üks Ilmala riigi istutamise kool, kellest mõnigi wapper Kristuse tunnistaja hästi põhjandud Ilmala sõna tundmise aluse peal elawad usku ja kange wõitlemise wastu head walmistamist leidis. Selles koolis oliwad ka need noored mehed, kellest meie siin räägime, ettewalmistamist õppetaja ameti peale saanud ja olid nüüd elawa tõe tundmisega hästi ettewalmistud ja tunnistaja waimuga salwitud, walmis Jesanda käsu peale wõitlejate sekka astuma. Ilma juttuta oleksid neile küll kogune teised üksed lahti seisnud, kuhu nemad oma ameti teel, lihale wäga kasulikult, sisse oleksid wõinud astuda, aga nemad olid Jesandalt armu saanud truud olla ja selles mitte oma liha, waid wainu järele käia. Enne lihawõtte pühi 1552 leppisid n'ad üksteisega kokku, Ilmala nimel oma isamaale minna, igüks oma kodu paika „et neist seal“, nõnda kui üks neist ütleb, „meie Ilmala auuks ja kiituseks midagi saaks tehtama, ja meie selle pisiku naelaga, mis Jesand igale meie seast laenanud, kõige esmalt oma sugulaisi wõitsime teenida ja neid Jesuse Kristuse tundmisele saata, mis meile on kingitud, ja siis kõiki neid keda Ilmal meie, kui Oma töörüistade läbi, Oma juure saab kutsuma ja tõe tundmisele saata tahtma.“

See rõõmus meel, mis ka n'ad Jesanda ees seda tõest ettewõtmist kinnitasid, ei keelnud neid mitte kristlikus anduses oma nõu enne Laufanne kogudusele wennalikuks läbi katsumiseks ettepanna. Kogudus arwas nende ettewõtmist pühaks ja heaks, et ta Ilmala auuks ja Tema Boea riigi wäljalautamiseks sündida. Koguduse poolt anti neile nüüd tunnistuse kirjad nende kristliku elu ja usuõpetuse puhtuse üle, ja wendade eestpalwe ja õnnistus saatis neid. Mõneks päewaks jäid naad Genfi linna ja läksid siis ka sealt wendade õnnistamise läbi kinnitud, oma teed edasi. Tee peal juhtus neile see õn mehega Liongi linnast kokku saada, kes ka ewangeeliumi armastas ja temaga ühes käimine tuli neile suureks kasuks. Liongi linna tulles palus see mees neid wäga teisel päewal omale wõeraks tulla ja n'ad olid ka seda temale lubanud. Liongis lahkusid n'ad ühest ära ja pidi igamees üksi oma teed minema. Seal tahtsid nemad siis weel üht päewa wennalikus armastuses kous olla, enne kui n'ad üksteisest lahkusid. Lubaduse järele otsisid n'ad

teisel päeval — see oli esimene Mai, üks pühapäev — kello 3 aeal õhtu poole oma reisijõbra alewis üles ja said sellest väga lahkeste wastuwõetud; ja kui n'ad mõne tunni sõbraliku juttu westmise järele linna tagasi tahtsid pöördä, palus ta neid oma juure õhtusöömaaeaks jääma, mis palumist n'ad ka sõbralikult wastuwõttsid. „Pärast seda“, nõnda jutustab üks neist, „kui meie Jumala nime, kuis see õige on, appi olime palunud, hakkasime meie roogasid, mis Jumal neile oli annud, wõtma. Seal astub korräga Liongi linna päämees 15—20 kohtuteenriga sisse ja kareda küsimise järele, kes meie olla ja kust meie tulla, wõttab ta meid kuniinga nimel wangi, lasseb meid paari kaupä koku kõita ja Liongi linna wiia. Tema wärikses seal juures, ja sest oli näha, et ta kartis. Meil ei olnud sugugi hirmu, waid kui meid kinni seuti, sõwisime meie üksteisele märkide andmisega ja ladina keeli kõneldes julgust Kristuse nime wärišemata tunnistada. Nõnda tegime meie ka tee peal. Meid sai warssi, ilma et meile üks wangiwõtmise käsu kiri oleks ettenäidatud, ehk meie wangi wõtmise põhi meile tutwaks tehtud, piiskopliku wangimaeasse wiitud ja seal, pärast kui meie taskud läbi olid otsitud, igaiüks isepäälä ühe kogune pimedä ja niiske keldrisse pantud. Seal langesin mina niüüd warssi oma põlwepeale ja palusin palawa silmaweega JSsandat: Ta wõttaks mind ja minu wendasi oma Waimu läbi trööstida ja kinnitada, et meie kõige julgusega Tema püha Nime Tema waenlaste ees wõiksimine tunnistada. Ma olin weel sügawas südamelikus kõnes oma JSsandaga, kui wangihoone hoidja ukse lahti tegi ja mind ülekuulamise kohtutuppa wiis. Seal istus piiskoplik kohtumõistja ja tema ümber mõned suurtsugu härrad. Kui mina kohtumõistjale tema küsimise peale oma nime olin nimetanud ja et ma student olen ja Lausanne linnast tulen, küsis tema: Mis olete teie siis seal teinud? Mina studeerisin (uurisin) Jumala sõna. — Mis sugune õpetus on neil Lausanne linnas? — Jumala sõna. — Kust teate teie siis, et neil seal Jumala sõna on? — Niikaua kui mina seal õpisin, juttusid kuulsin, jumalateenistustes ja kogudustes käisin, mis seal igapäew ette tuli, olen ma näinud ja kuulnud, et nemad muud midagi, kui puhast Jumala sõna kuulutanud, ja seda usun mina ka, sest Püha Waim annab mulle seda tundmist. — Tahate teie siis nende õpetuse juure jääda ja selle sees elada? Jah, niikaugelt kui ta Jumala sõna on. — Usute

teie siis, et JGefuse KRistuse ihu nähtawalt altari sakramendi sees on? — Ei*), sest see on selle usu õpetuse wastu, kelle sees meie tunnistan, et tema istub Ilmala, kõigewägewama JGsa paremal poolel, kust Tema üksnes saab tulema kohtupäewal. Seal juures tunnistan mina aga, et Tema kui Ilmal kõigis paigus on. Ja auustud kohtumõistja, et teie mitte ei mõtle, kui salgaks mina JGfandast sisseäetud püha õhtusöömaaea sakramenti ära, — siis tunnistan mina, et mina kõigest südamest püha õhtusöömaaea sakramenti usun, kelles mina wastu wõttan ja söön JGefuse KRistuse ihu ja joon tema werd, muidugi mitte lihalikult, nii kui paapsti usulised seda arwawad; waid mina usun, et mina, kui ma seda leiba ja wiina püha õhtusöömaaeas wastuwõtan, ka JGefuse KRistuse ihu ja werd wastuwõttan ja usu läbi Tema liha söön ja Tema werd joon. Seal küsis üks teine juuresolew herra minult, ja ütles: Teie usute siis, et teie JGefuse KRistuse ihu ja werd wastuwõttate, kui teie leiba ja wiina püha õhtusöömaaeas saate? — Ja, muidugi, aga mitte lihalikult, waid waimulikult. Sest, ehk küll Tema taewas on, siis toidab, kosutab ja hoiab Tema ometi meie hingesid Oma Waimu wäes, Oma liha ja werega ühel imelikul, arusaamata wiisil, nii et meie Tema ihuliikmed, liha Tema lihast ja luu Tema luust oleme. — Usute teie, et üks puhastamise tuli on, kelle sees hinged puhastud saawad, ja et hingede eest palwet tehtud peab saama?

Mina usun, et JGefuse KRistuse weri meid puhtaks teeb kõigest meie patudest ja muu keegi; seepärast ei usu ma ka mitte puhastamise tuld. Kirsi õpetab, et faks teed on: igawese elu tee, keda pärast surma kõik need lähawad, kes JGefuse KRistuse sisse usuwad, ja surma ja igawese hukatuse tee kõigile neile, kes KRistuse sisse mitte ei usu. Sest kirjutud on: Kes Ilmala Poega sisse usub, sell' on igawene elu ja ei tule mitte kohtu ette, sest tema on surma läbi elu sisse läinud. Kes aga mitte Ilmala Poega sisse ei usu, see on juba hukkamõistetud, ja ei saa mitte elu nägema, waid Ilmala wiha jääb tema peale. Seepärast ei pea mitte surmade eest palwet tehtama. Sest, on nemad paradiisis, siis

*) Siin kui ka kõige selle ülekuulamise juures ei tohi mitte ära unustud saada, et need usutunnistajad mitte Lutteri usku põlnud, waid reformirt (puhastud) usku olid ja selle usuõpetuse eest teigipidi seisid.

on palwe nende eest asjata, et neil muidugi täielik õnnistus käes on, Kristuse ärateenimise osasaamises ja kõige ewangeeliumi tõutuste täidesaamises. On nemad aga huffamõistetud, siis ei ole palwe nende eest mitte lubatud, et nemad igaweste Jumala äraneedmise all on. — Mis ütlete teie siis kiriku väljaspidijest seadusest? — Niikaua kui meie weel liha sees oleme, ei wõi meie jumaliku asju mitte nõnda mõista, kuidas naad on; waid meie nõdrusele peab seal appi tultud saama. Seepärast peawad väljaspidised pruugid ja seadused meie Jesanda kirikus olema; meie peame ühte paika kokku tulema, Jumala sõna kuulma, paluma ja laulma. Ka on püha ristmise ja püha õhtusöömaaea juures mõned pruugid, mis tähele pantud peawad saama, et Jesand neid on sisseseadnud. Sellega kõik olen ma südamest rahul. Aga kõigist sellest, mis peale seda on, ütlen ma ennast lahti. Kui mina nõnda rääkisin, pannin ma tähele, et kohtukirjutaja minu sõnu mitte täieste üles ei kirjutanud ja nimelt mitte neid etteantud pühakirja salmisid. Seda tähendasin mina auupakklikult kohtunõustajale ja palusin temalt paberid ja tinti, et ma oma usutunnistust ise wõiksin üleskirjutada. Seda lubas tema mulle ka teisel päewal anda lasta, ja lastis mind wangi kotta tagasi wiia. Ma heitsin, niipea kui ma üksi olin, põlweli maha ja tänasin oma Jumalat Jesuse Kristuse läbi, et Ta mind kinnitanud oli, Tema waenlaste ees Tema nime tunnistada ja palusin Teda, Ta wõttaks mulle kinnitust anda, kuni otsani. Ja kui ma nõnda palunud olin, sain ma, ehk ma küll pimedas ja niiskes wangi kojast istusin, kus ma suure waewaga hinge wõisin tõmbada nii ülewäga kinnitud püha Waimu läbi ja niisugust troosti ja suure rõõmuga täidetud, et kõik kurbtus, hirm ja ahastus ära oli wõetud.“

Seda esimest ülekuulamist oleme meie wapert Kristuse tunnistajad ise juttustada lastnud, et seeläbi temast ja tema olekust üht elawat pilti saada. Selle asja edespidiist lugu peame meie lihemalt kokku wõtma. Niipalju kui see ial aga lähab, peawad need auusad noored mehed ise oma sõnadega meie wastu rääkima.

Sellesama päewa õhtul said ka teised neli niisama ülekuulatud ja ka nende sees awaldas ennast tunnistuse Waim rohkel möödul, nii et n'ad kõige julgusega Jesanda nime tunnistasid. Kohtunõustja nõudis nende käest, et ka nemad

oma usutunnistust kirja pidid panema, mis n'ad röömuga teha lubasid. Nii olid need waprad Kristuse wõitlejad, ruttem ja kogune teistwiisi, kui naad mõtlesid wõitlemise platsi peale kutsutud saanud. Priius nende käest järsku ära riisutud, Jesanda tunnistuse pärast wangi ja raudu heidetud, tuleriit iga filmapiik oodata; — siiski olid nende südamed püha Waimu troostiga rohkestes täidetud ja Jesanda wäes olid nemad walmis seda head tunnistust oma werega kinnitama.

„Teisel hommikul“, — nõnda juttustab see armas wend edasi — „wiis wangikooja ülem mind teise wangikotta, kus piisut enam walgust oli, andis mulle tinti, sulge ja üks piisuke leht paberid ja käskis mind oma usutunnistust üleskirjutada. Ma tegin seda Jesanda poole hiiüdes, ei saanud aga seega mitte walmis, et paberid wäha oli. Mis ma kirjutanud olin, wiidi kohtumõistja kätte. Pärast lõunat wiidi mind ühte suurte tuppä, kus kohtumõistjaga suur hull preestrid, munkasid ja muid juuri mehi linnast kokku olid tulnud. Kohtumõistja käskis mind oma usutunnistust ettelugeda. Mina lugesin nii kaugele kui ma üleskirjutanud olin ja palusin siis paberid edasikirjutamise tarwis. Kohtumõistja küsis minult, kas ma selle peale kindlaks tahta jääda, mis ma üleskirjutanud olla. Ma kostsin: Jah, kuni surmani, sest see on Jumala tõde. Siis käskis ta mind oma usutunnistust alafirjutada ja ütles mulle: Siin on mittu õpetud härrad, need saawad teile tunnistama, et teie eestuse sees olete. Ma wastasin: Las' n'ad peale hakata, ma olen walmis kostma.

Seega algas üks pikem waidlemine paapstiseisuse eeswõitlejale ja ewangeeliumi tunnistajate wahel, mis teisel päewal edasi sai aetud. Sest teadusest, mis tema sellest meile annab, on selgeste näha, kui truuste Jesand Oma tütust temas täide saatis: „Seepärast pange oma südamesse, et teie enne ei mõtle see peale, mis teie eneste eest peate wastama; sest Mina tahan teile suud ja tarkust anda, mis wastu ei pea wõima rääkida, ega panna ei ükski kes teie wastased on“, Luf. 21, 14. 15. Tema ise ütles omas kirjas see üle nõnda: Uskuge mind, armsad wennad, et mina selles waidlemises nende wiltsa inimestega wäga lahke ja röömus olin ja neile alanduses ja tasanduses wastasin. Nemad seewastu olid pea nii häfilised, et nende hambad suus kirisesid, pea jälle kogune ehmatand, et nende pead norfu jäid. Kui n'ad midagi enam ütelda ei wõinud kõige nende püha kirja sal-

mide peale, mis ma neile ette pannin, siis ütles kohtumõistja: Teie peaksite endid ometi juhutada lastma; aga teie olete omas effituses oma südant kõvaks teinud. Seepeale vastasin mina: Minu süda ei ole mitte kõva; aga teie olete jo ise kuulnud, et ma muud midagi ette ei too, kuid Jumala sõna, ja et need õpetud härrad seepeale midagi kosta ei wõi. Jumala sõna juure tahan mina aga jäeda, kuni wiimse weretilgani. Siis kostis üks munkade seast minu wastu: Kasi, sina äraneetud ketser! Sa saad ärapõletud ja lähad kuradi kätte! Mina aga ütlesin: Kui teie mind ka ärapõletate Jumala sõna pärast, siis ei läha mina ometi mitte kuradi kätte. Teie mõistate nüüd minu üle kohut ja teete oma tahtmise järele; aga pange kül tähele, mis teie teete. Teie üle on weel üks kohtumõistja, see on elaw Jumal, kes meie asja üle töt mööda saab kohut mõistma. Seesama saab õigedele, kes Tema asja ja Tema sõna eest kostwad, õigust kätte saatma ja õelaid, kes Tema püha sõna takatiusawad, saab Tema hukkamõistma. Seal sai aga see wilets inimene weel tighedamaks, kirjistas hambaid ja karjus kui üks meeletu. Kasige jeda äraneetud inimest siit! wiskage teda jälle auuku! Ja kohtumõistja lastis mind wangikotta wiia. Seal ruttasin ma warsti palwele Jesandat tänama selle suure wõidu eest, mis Tema kallis sõna Tema wastuste üle oli saatnud ja jeda ma oma filmaga olin näinud. Seal tuletas mulle Püha Waim jeda tõutuse sõna meele, mis Jesand omadele annud, kui neid kohtu ette saaks wiidama. Kui nemad teid nüüd äraandwad, siis ärge muretsege mitte kuida, ehk mis teie peate rääkima, sest jeda peab teile jell tunnil antama, mis teie peate rääkima. Sest teie ep ole mitte need kes räägiwad, waid see on teie Jesa Waim, kes teie sees räägib. Matt. 10, 19. 20. Oh, minu armsad wennad! misjugune wägew troost, misjugune suur rөөm tulli minu südamesse, kui ma nägin, et see tõutuse sõna minu juures oli täide saanud ja Jumala sõna saatanad, jeda wale Kristust ja tema waleprohwetid ärawõitnud. Ma olen kül sagedaste suurt rөөmu ja magust troosti tunnud, sestsaadik, kui Jumal mind ewangeeliumi tundmisele on saatnud, nimelt ka wennalikus ühenduses Genfi ja Lausanne linnas; aga see rөөm ja troost, mis ma wangikoojas tundsin ja weel igapäew tunnen, käib kaugele üle kõige selle rөөmu ja troosti, mis ma ialgi omas elus olen tunnud. Sest Püha Waim tuletab mulle, kõik need

fallid töutuse sõnad meele, mis JSand neile on annud, kes Tema nime pärast kannatawad ja lasseb mind paradisi röömu maitsta. Sina oled nüüd, nii ütleb Püha Waim minu vastu, pimedas wangikoojas, kõigest maailmast ärapõltud ja äraneeitud ja oled ometi nii õnnis, sest et sa JSanda pärast kannatad ja Tema on sinu walgus ja sinu troost. Sul on nüüd kül hirmu ja ahastust; aga see on see tund, kus sina ennast pead röömustama Jumalas, et sa selle armu ja auu peale waatad, mis Tema sulle annab, Tema pärast kannatada. Waata aga üksnes selle äranähtsimata auukrooni peale, mis ka sinule on walmistud taewas, kui sa oma wõitlemist saad lõpetanud, see elukroon, keda Jumal kõigile neile tõutab, kes Teda armastawad. Saab sind ka suure häbi ja teutusega libeda piina ja surma teele wiitud, siis röömusta ennast, sa õnnis Jumala laps; sest Jumala ja Tema püha inglide ees saab sul seeläbi palju suurem auu olema, kui et sa kõige maailma kuningas, keiser ehk walitseja oleks. Seeläbi saad sa Jumala Boea sarnatseks, ja wõtad osa kõigest Tema auust, ärarääkimata röömust ja igawesest elust. Kannatad sa ühes, siis saad sa ka auu sisse tõstetud saama. Õnnis oled sina, kui sind teatud saab Kristuse nime pärast; sest siis hingab see Waim, kes üks auu ja Jumala Waim on, sinu peal. Sina oled nüüd JEsuse Kristuse koolis, kus taewane JSa Oma armu warandust ja rikkust, Oma tarkuse imelikuid saladusi ja läbiuurimata sügawuusi sulle awaldab. Selles koolis on kõik Jumala pühad mehed olnud ja oma teutust, tagasiwõitmist, piina ja surma kannatanud, et n'ad seletud saaks wiletsuse ahjus, kui kuld ja õbe tule sees, ja siis elukrooni kätte saaks, mis walmistud on kõigile, kes kui waprud Kristuse wõitlejad waenlast ärawõidawad Talle were läbi ja tunnistuse sõna läbi, ega oma elu mitte ei armasta, kuni surmani.

Waatke, minu jiidamest armastud wennad! see on see ettelugemine, mis Püha Waim selles väga õnsas koolis, kus Tema see kõige ülem koolmeister on, meile pidas ja weel igapäew peab.

Teisi wangisi sai niisama katjutud oma etteantud usutunnistust ärasalgama ja tagasiwõtina sundida, aga niisama ilmaasjata. JSand saatis Oma wastased häbi sisse ja andis neile noorte ja weel arjumata tunnistajatele niisugust tarkust ja usujõudu, et waenlased mitte ei jõudnud selle tarkusele ja Waimule vastu panna, mis nende läbi rääkis.

Üheteistkümnemal päeval, pärast nende wangisaamist, wiidi neid ühe pisut suurema ja lahkema tua sisse mõneks tunniks kofku, et nemad oma usutunnistust täieste peaksid üleskirjutama. See kofkutulemine saatis neile mitte üksnes üht ülewäga armast wemmaliku osasaamist üksteisega ühemeelseisest südamelikus palwes, waid ka Jesanda käe läbi üht wäga tähtsad sõnumed nende kätte. Kui neid siina tuppä wiidi, pistis üks tundmata mees ühe paberi ühele nende seast peusse, kus peal seisis: piiskoplik kohtumõistja tahta neid teisel päewal, kui ketserid, surma mõista ja warssi ilmaliku kohtu kätte arahufata anda; n'ad pidada aga, mis tarwis neil seaduse järele õigus olla, see üle kui kohtumõistja wägivaldse teu üle, ülema kuningliku kohtusse edasi kaebama. Kui nüüd igauks oma usutunnistust täieste kirja oli pannud, finnitafid n'ad endid weel ühemeelseisega palwega ja lahkufid siis üksteisest selle tõutusega, et n'ad üksteist enne nägema ei saa, kui hukamise päewal.

Teisel päewal said nemad üksikult kohtu ette wiidud ja neile suure fogu ees otsus antud, et piiskoplik kohus neid kui ketserid ja usust aralangejaid hukkamõista ja ilmaliku kohtu kätte arateenitud nuhtluse täitmiseks äraanda. Nii kuus läbiräägitud, pannid nemad kõik ühest fuust selle otsuse wastu ja palufid oma asja ülema kuningliku kohtu kätte anda. See üle ehmatafid kohtumõistjad kogune ja said wäga wihaseks. Nad olid mõttelnud seda asja nõnda neljateistkümnepäewaga otsa teha woiwad ja seda enam seeläbi weel, et selle linna ilmalikud kohtuametnikud nende poolt olid, aga nüüd nägid n'ad forraga oma saaki oma küünte wahelt arakistud saawad. Siiski ei wõinud n'ad aga selle nõudmisele ometi mitte wastu panna, sest et see seaduse põhja peal oli ja pidid seda wastu tahtmist järeleandma. Just siin juures tuli weel üks iseäranis Jesanda saatmine walge ette. Kohtumõistja oli seda wenda, selle juttustamist meie juba mitukorda siin oleme mahamärkinud, enne üksipäinist oma ette tua lastnud. Ta panni temale weel kord ette, omast eksitustest jätta ja paapsti õpetuse juure tagasi astuda; pidi aga jälle sedesama kindla usulist, Illmala sõna peal liikumata põhjantawad tunnistust kuulma, miska see Illmala tunnistaja waprast kindluses kõige wale ja eksituse wastu panni, ja Illmala sõna läks temale jelfombel südamesse, kuus ta seda polnud mõttelnudki. Truu tunnistaja pruukis seda filmapilku, kus

ta selle mehega üffi oli ja panni temale wägewa sõnadega tema pattu ja Ilmala armu Kristuse sees ette, maenitjes teda Kristuse kohtujärje peale mõttelda ja tuletas t'ale JSfanda sõna meele: „Mina olen JEsus, keda ja takafiusjad!“ „Kui mina,“ — nõnda juttustab tema, — „neid sõnu suure julguse ja püha tõsidusega tema wastu rääkisin, käis see waene inimene tuas edasi ja tagasi, nii ehmatand, et ta mitte üht sõna lausta ei saanud, ja nii rahutu, et ta mitte üht filmapilkku ühe koha peale jäeda ei woinud. Kui ta enne minult küsis, oli ta iffa uhke ja' julge, nüüd aga sai ta kahwatuks kui furnu ja wärişes kõiges liikmetes. Kui mina Ilmala kohtujärjest rääkisin, jäi ta filmapilk minu ette seisma ja jooksis siis jälle rahutu summa ja tenna. JSfand laskis minu nõdra suu läbi wälku lüüa ja müristada tema päa peale ja andis mulle niisuguse mõnu ja julgusega rääkida, kui weel nullaski. Kui ma kaua aega nii olin rääkinud, kostis ta mulle wiimaks: Jah, Ilmala sõnast peab müidugi kinnipidama! — ja jooksis tuast wälja. Pisut aea pärast sain mina niisama kohtu ette wiidud ja seal minuse seesama otsus antud, kui minu wendadele. Kui mina ka edasi tahtsin kaebada, tahtsid abikohtumoiştjad, kes oma wiha enam pidada ei woinud, mind eksitada, kui ei oleks mul selle tarwis mitte õigust. Ülem kohtumoiştja aga ütles, ilma et ta filmi minu poole oleks ülestõstnud, nii kuis ta ka seda otsuse ettelugemise juures polnud teinud: Tema woib edasi kaebada. Seepeale sain ma wangikotta tagasi wiidud; kohtumoiştja aga läks, kuis ma pärast kuulşin, kahwatand ja wärişedes oma kodu. Ja kui üks kuninglik kohtuametnik tema käest nõudis, „neid ketşerid“ oma kätte äraanda, et teişel päewal otsus täidetud saaks, ja teda soowis edasikaebamist ärakeelma, pole ta seda mitte teha julgenud. Nii pidi Ilmala saatmise järele üks kiffja hunt teiste huntide wastu üheks aeaks meie waeste lambukeste kaitşjaks saama. Meie kiidame JSfanda Nime, et Tema meid nii imelikul wiisil on peastnud hirnişa lõukoerde lõugade wahelt, mis juba meie wastu ammuli olid, teişel päewal meie waesed kehad äraneelma. Nii olid nemad kinnitanud omas nõus: aga JSfand panni nende kahe, woi kolme sõna läbi, mis Ta meile suhu andis, neile rauad suhu ja rõnga ninasşe, et n'ad mitte meie kallale ei saanud tulla. See peastmine on üks ime meie filmis, mis meie mitte küll kõrgeste kiita ei woi.“

Selle ootmata peastuise tähendust moistfid meie armsjad vennad väga hästi. Meie ei voi mitte jätta, ka see üle nende oma sõnu kuulda, et need meile nende seestpidist woitlemist selgeste näitawad. „Meie teame täieste“, nii seisab kirjjas, „et JSand meid sellepärast nii imelikult sest ligiolewast surmast on peastnud, et Tema püha Nimi meie läbi weel kauem wangis saaks auustud ja Tema meid ennesele üheks wõidumärgiks keset waenlaste leeri üles säeks. See on meile antud meie usu kinnituseks, kui pant, et Tema meid kõiges wäljaspidises, kui seestpidises woitlemistes tahab woitjaks teha. Saagu ikka küll saatan igalt poolt kawalaste meie peale käima, pea wäljastpidi, pea seestpidi, pea hirmsa ähwardamistega, pea magusa awatellemistega ja meelitawa lubadustega, kui ta meile piinawad ja teutawad surma silma ette paneb, mis meid ootab, ehk meile wangist lahtisaamist, auu ja häid päiwi nättab, kui meie puhast õpetust ärasalgame; mis on tema ommeti kõige sellega meie juures teha wõinud? On tema ja tema selts ka ainult niipalju meie üle wõinud, et meie üheski asjas nende eest oleksime taganenud ja neile järeleannud? Ei mitte! JSand on meid nõnda kinnitanud ja röömustanud Oma püha Waimu wäe läbi, et meie liikumata kindlad seisame, ja kõiges se's kaugelt ärawoidame Selle pärast, kes meid nii on armastanud. Oh, kuis on see wana madu, see saatan, hirmsaste ja kange wihaga omad tulised nooled meie peale lastnud, kui tema ihuliku priidust ja elu headust, rikkust ja maailma auuametid, meie wiletsa wanemate häda ja ahastust meie pärast, meile filmade ette panni, ja seda röömu ja öiskamist, kui meie lahti saaksime? Aga meie truu Jumal on meid wägewaste kinnitanud. Jah, meie oleme iseeneses kurwad ja õhkame, nii sagedaste kui see kõik meie filmade ees seisab, aga mitte, kui et meie ihuliku priidust himmustaksime, ehk meil kahju oleks selle ilma warandusest, auust ja röömust, ka mitte, et meie enam oma hea wanemate häda ja ahastuse peale waataksime, kui Jumala auu peale, kelle pärast meie kannatame, waid meie, kui need, keda Waim esmalt on walgustanud, ihaldame iseene juures Jumala laste õiguse ja kalli priiduse järele. Meie waim arwab seda kõik kahjuks JEsuse KRistuse, meie JSanda kalli tundmise wastu, kelle pärast meie kõik kahjuks arwame ja peame seda pühmeks, kui meie aga KRistuse omaks saame ja Tema sees seda auukrooni kätte saame, mis meile selle

wõitlemise lõpetuses valmistud on. Ja kui liha omas nõdruses araks saab ja wäriseb ligiolewa surma piina ees, siis näitab waim temale sedamaid õnnist, auusjad ülestõusnisti, kelles see surelik ihu auu sees ja äraseletud Kristuse kalli ihu sarnatseks saab ja Temaga igaweses õnnistuses elama peab. Armsjad wennad, meie oleme nüüd kui maailma äraneedmine ja kõige rahwa piinamise ohwer surma kätte antud; filme ees seisab meil üksnes teutus; hirmsjad piinamised ja jäle surm. Meie sureme igapäew ja iga tund Jesanda Jesuse pärast, aga kui surelikud, ja waata meie elame; kui karistud, aga ometi mitte äratapetud; kui kurbad, ja igaaeg rõõmsjad. Meil on alati kurbtus, aga meie ei karda mitte. Meil on hirm, aga meie ei saa mitte kahtlaseks. Meie kannatame takakiusamist, aga meid ei jäeta mitte maha. Meid saab maharõhutud, aga meie ei saa mitte otja ja kanname alati Jesanda Jesuse surma oma ihu küljes, et ka Jesanda Jesuse elu meie sureliku ihu küljes awalikuks saaks. Meie oleme uskus kindlad, nii et ükski asi, ei ka midagi meid ei saa lahutama Jumala armust Jesuse Kristuse sees, waid et meie selles kõiges kaugelst ärawoidame Selle pärast, kes meid on armastanud. Raetud Tema tiihadest, ja warjul Tema haawades, paneme meie maailma, kuradi, surma ja pörgu hirmsa wiha wastu ja tunneme üht arusaamata ja ärarääkimata rõõmu ja õnne, et meie täielikus rahu ja waga südame tunnistusega seda õnnist päewa ootame, kus Jesand tulema saab, meid üleswõtma Oma taewariiki, kus meie igaweste Temaga elama saame täielikus auus ja õnnistuses. Eks meil pole seepärast kõigesuuremad asja endid rõõmustada omas Jumalal, ja kiidelda Jesuse Kristuse oma Jesanda ristist, et meie armas Jesand meile seda auu ja armu annab, meid Tema weretunnistajaks wastu wõtta, meid, kes meie waesed pattused ja põrm oleme? Lõeste, armsjad wennad ja õed, meie tunneme niisugust troosti, niisugust rõõmu omas südames, meie saame nii rohked jahutust Jesuse Kristuse risti all, et meie täis õigusega apostliga üttelda woime: See olgu kaugel minust, et ma peaksin kiitlema muust asjast, kui aga meie Jesanda Jesuse Kristuse ristist, kelle läbi maailm mulle on ristilöödud ja mina maailmale. Gal. 6, 14. — Oh woiksimine meie ommeti moista seda waimuliku õnnistuste äranoõtmata täiust taewalikus warandustes, mis Jumal nende üle wäljawalab, kes

Tema sõna pärast wale Kristuse wangikodades kannatawad; woifime meie ainult aga üht tilgakest maitsta neist taewalikuisit röömudest, keda need nüüd maitswad, kes oma elu mitte pole armastanud, kuni surmani. Kõik laiskuse uni, kõik ristipõlgamine liha poolt saaks kaduma! Meie näeme igalpool meie wendi ja õdesid ewangeeliumi pärast ahelatesse pantud ja surma weetud; meie näeme pühade werd jõgede wiisil walatud, näeme tormilippu wale Kristuse kantside wastu, — näeme seda suurt pragu, mis Jumala sõna raskest sõariistad juba neile sissemurdnud on, — ja meie ei peaks mitte julge meelega oma suure Kuninga järel kõige pimeduste kindluste peale torni jooksuma? — Mõtleme meie siis elukrooni kätte woiwad saada, ilma enne woitlemata? Meie Gluwürstiga igaweses elus walitseda, ilma enne Demaga maailmas kannatamata? — Ei mitte! Ükski ei saa kroonitud, ehk tema woidelgu õigest! Jookskem siis, jookskem Jumalaga selle woitlemise sisse, mis meile säetud on; heitkem enestest ära kõik, mis meid keelab ja raskendab, ja waatkem üles Jhesuse peale, kes meie püha Pea, meie usu Algaja ja Täidesaatja on! Mingem Tema juure wälja leerist ja kandkem Tema teutust! Kandkem Tema risti Kolgatale; siis sureme meie ühes, siis saame meie ka ühes elama! Mingem Siioni mäe peale elawa Jumala liima juure ja esimese laste ja täieste õigele koguduse juure; sest siin pole meil mitte jäedawad aset, waid mis tulew on, seda otsime meie.“ — See, kindla usu põhjuse pärast nii kosutaw kiri löpneb tänuga wendade wasta nende wennalikku eestpalwe eest ja maenitsufega, sellesse jäeda, — kõiki usklikuid südameliku armastusega teretades ja soowides: „Jesand andku seda, mis meie mitmepoolse soowimiste peale kirja oleme pannud, kõige Oma kogudusele õnnistuseks ja kosutamiseks, et see ainult üksi Tema auuks ja Ta Nime kiituseks saaks! Tema andku meile alati woitu meie Jesanda Jhesuse Kristuse Nimel, ja see rahu Jumal tallagu saatanad ürikese aea pärast meie jalgade alla! Meie Jesanda Jhesuse Kristuse arm olgu teie ja meiega! Amen!“

Parlamendi otsuse nõudmine nende armisa wendade poolt sai Jesanda käes väga tähtsaks. Tema tahtis seeläbi neid kogune Oma tunnistajaks walmis teha ja kui niisugusid

rahwale ettepanna. Nendega sündis, kuis Paulus ütleb: Mis mulle on juhtunud, see on weel laiemalt arnuõpetuse kasuks sündinud, nenda et minu wangipõli on awalikuks saanud Kristuses, kõiges kohtuoojas, ja kõigele muile; ja et suurem wendade hull JSandas, kes minu wangipõlwe läbi lootust saanud, julgewad weel rohkemine seda sõna ilmafartmata rääkida. Wilip. 1, 12—14. Kõigeesmaltsaid nende kõiditud wangioojas awalikuks Kristuse sees, ja see sündis ühel väga JSandat auustawal kombel. Ühe nende kalli wendade kõrwal oli üks teeröõwel wangis, kes oma teenituid nuhtlust oota. Seesama oli omas suures wiletsuses käsi ja jalust seutud ahelates maas; aga palju raskemad ja kindlamad oliwad need kõiditud, kellega pat teda kinnipidas. Päewad ja ööd kuulis see armas wend seda wiletsad inimest kõige hirmsamaid needmisi, jäledaid saajatamisi ja jumalateutamisi omast suust wälja aeawad. See aeas teda palwele selle eest ja südamekust haledusest liigutud, soowis ta igatsedes selle sügawaste langemid pattusele Kristuse armu sõna tunnistada.

Tema palumise peale lubas wangide ülewaatja, et ta tema jure wois minna. Wäsimata truu armastusega pakkus ta temale Ilmala ewangeeliumi, kui seda wäge, mis õnsaks teeb kõiki, kes JGesuuse sisse usuwad. Pimedam kui paganate rumalus ja kiwikäwak läinud kangekaelus katsid, kui pakkud pilwed, selle mehe hinge; aga armupäike tungis läbi. Rööwel sai JSanda tundmisele, ja see imelik muutmine, mis temaga sündis, tegi teda hülgawaks Selle woidu täheks, kes on tulnud otjima ja õnsaks tegema kõik, kes ärakadunud on. See äratas üht üleüldest imekspanemist wangioojas ja sai ka kuulsaks linnas. Waenlased wihasustiwad see üle, aga ei woinud seda omneti wakka ala panna. Nad tahtsid aga seda ärakeelda ja lastsid seepärast kõik wennad ühte wangifotta kofko wiia, et nemad enam kellegile omast usuõpetusest ei pidanud saanud oja anda. Nende juure sai siis weel ka üks kuues toodud, üks kaupmees, kes pea pärast neid ka JSanda pärast wangi oli pantud saanud. Seeläbi sai selle seltsikesele suur heategu tehtud. Nad tohtisid müüd omneti oma pikkas ja igawas wangiaeas wentaliku ühenduse õnnistust ja troosti maitsta, et nemad päewa aeal ühes wiisakas kambri kous woisid olla ja üksnes ööse oma wangikeldride sisse tagasi pidid minema. Seda fergitust,

nii kui monda teisi ja nimelt, et n'ad kirju woisid kirjutada ja wastuwõtta, oli neile ühe auusa Liongi linna kaupmehe eestkostmine saanud, kes ise Sweitsi maalt pärit, elawad wsa nende loust wõttis. Seejama oli ka nende asemel Pärni linna nõukogule, kelle ülewalitsuse all Lausanne linn sell-
korral seisis, seda asja ettepannud ja seda niikaugale saanud, et see hoolega Prantsuse kuningaga juures nende eest kostis.

Suure usinusega pruukisid meie armjad wangid seda neile antud parast aega kirjade läbi seft armust, mis n'ad enestest nii wägewa tundsid, tunnistust anda. Kõigees malt ei unustanud n'ad mitte ära seda neile wangis nii imelikult ja ootmata kingitud wenda, seda waest ja nüüd JSandas nii õnnist rööwliid. Ühe wangiülewaatja abi läbi, kes need nende kristliku elukombede parast armastama oli hakanud, saatsid nemad temale üht wemalikku troostikirja, täis Piha Waimu õnnistamisest. Selle sees tunnistawad n'ad temale: „Sinu köiditunde piina tunneme meie sinuga, kui ühe ihu liikmed. Seft lahutagu kül wangikooja müürid meid ühest ja olgu ka kül se asi, misparast meie wangit oleme, kogune teistfugune kui sinu süü, siis ühendab meid omneti usu- ja armastuse sibe kelle läbi meie ühe ihu liikmeks ja ühe JS-
fanda lapseks oleme saanud nõnda sinuga, et meie sinuga kannatame ja wäsimata sinu eest seda kõige halastuse JSat ja kõige troosti Ilmalat appihüüame, Ta wõttaks sind toetada ja kinnitada Oma Waimu läbi alanduses ja kannatuses kõik piina ja wallu kanda, mis Tema sulle saadab, kui oma isaliku karistamise witsa, sind igawese õnnistusele walmistada, mis Tema ka sinule armust on kinkinud.“ Nemad näitawad temale siis armisa Ilmala sõna tunnistustega igawest priidust ja Ilmala armu täiust JSesuse KRistususe täielikus ohwris, ja maenitsewad teda kindla usu-loomusega kõige oma pattude täit andeksandmisest KRistususe weres wastuwõtta, head usu-woitlemisest woidelda ja igawesest elust kinnihakata, mistarwis tema ka kutsutud olla. „Tunnista röönnuga“ — nii lõpetawad nemad — „kõige maailma ees, et JSesus KRistus sinu Õnnistegija ja Lunastaja on, kes kõige sinu pattude andeksandmisest Oma werd on walanud, ja et, kui ka kül patt sinu sees wägewaks on saanud, arm omneti palju wägewamaks on saanud. Ära kardada mitte ihuliku surmapiina, waid tõsta röönnuga oma pea üles, et sinu Lunastaja ligi on, ja anna oma waimu oma truu Õnnistegija kätte, kes

find Oma taewariiki saab awitama! Truu on See, kes sind on kutsunud; Ta saab seda töeks tegema! Meie kõik tere-
tame find wennaliku armastusega, Jesand olgu sinuga iga-
weste! Amen.“ — Ühes selle kirjaga saatsid n'ad tema kätte Taaweti laulu raamatu ja uue testamendi. Nemad said wastuse tema käest, mis üks armas tunnistus sest on, et ta rohkeste armu saanud; ja mõne aea pärast kuulsid n'ad oma usu suureks kinnituseks, et seesama wang julge Kristuse tunnistusega ja suure rõõmuga hukkamise surma-
ratta peal oli kannatanud ja oma surma läbi selle armu ülendanud, kes teda, kui üht tuletuffi tulest wälja oli kiskunud.

Nende ettevõtmist, oma kodumaal esmalt omakstele ewangeeliumi kuulutada, oli Jesand küll, oma wiisi järele Oma pühastid imelikult saata, mitte täidesaada lastnud. Seda enam aga tundsid n'ad endid, niipea kui neile kirjutamise luba oli antud, aetud seda kirjaltikult tegema oma usutunnistust kõikide kätte saates ja täieliku tunnistust puhtast ewangeeliumist andes. Need kirjad on elawad tunnistused sest usust, mis Püha Waimu läbi Ilmala sõnast on sündinud, Ilmala sõnas elab ja Tema Wäe sõnast kannetud, seda sõna kannab Waimu wäes, Ilmal üks Kristuse hea hais, molemad nende seas, kes õnneks saawad ja nende seas, kes hukka lähawad. Kui meie ka küll midagi sest wiljast juttus-
tada ei woi, mis see tunnistus kannud, siis saab ommeti Jesanda pääw seda ilmsiks tegema. Üks wend sai küll ühe wastuse, aga ühe niisuguse, mis temale walu pidi tegema. Tema onu tõreles teda seepärast, et tema, kes ta ometi oma õppimise tarwis palju raha tema käest olla saanud, nii kerge-
meelega ketseri waleõpetuse sisse ennast lastnud wedada ja nii uhkemeeleline olla, kogune üht uut õppetust põhjandada; tema annab t'ale siis weel teada, et tema wanemad haiged olla ahastuse ja meelegaiguse pärast tema üle ja sunnib teda wägise seda helbe kohtumoißtja poolt passitud wäga tänu-
wäärt armu wastuwõtta ja oma õpetuse ruttulise tagasi-
wõtmise läbi andeksandmist kätte püüda saada. See wane-
mate kätte saadetud wastus on kallis, niisama poea lapseliku armastuse ja auupakkumise läbi oma wanemate wastu, kui Kristuse tunnistaja liikumata usujulguse läbi, kes muud mi-
dagi ei woi, kui Jesanda pärast isa ja ema mahajätta ja selle tunnistus seeläbi, et temale wastupannakse, weel südame-

lifumaks ja wäsimataks saab. Teiste poolt tullid neile moned troostikirjad, kelle sees wennad neile armastuses ja maenit-
fedes kätt pakkusid, mis neid rohkeste rõõmustas ja kosutas. Nende seas on kõige tähtsamad moned Wiireti ja Kalwiini kirjad. Winne, kes ennast nende kõigewähemaks wennaks nimetab, maenitseb neid pühakirja sõnaga, mis mitte murtud ei woi saada, kindla kannatusetele, kuni otsani. Tema ütleb neile: „Häda aega maenitseb teid, minu südamest armastud wennad, enam, kui millaski teie südant ja teie meelt kõige üle ülestõsta taewa poole, kus teie elukäik ja kodupaik on. Meie ei tea weel mitte, kuidas teie wõitlemine lõpma saab. Jesand aga teab seda. See näitab ikka enam, et Jesand Oma töe kinnituseks teie werd tarwitada tahab. Siis wõtku Tema ka teid selle tarwis walmistada ja teile armu anda, et teie omad ihud woiksite anda ohwriks, mis elaw, püha ja Jumala meelepäraline on. Teie seisate ühes palawas woitlemises, aga teie teate, kelle wäes teie woitlete. Kes Tema peale toetab, see ei saa mitte häbi sisse. Seepärast andke ennast kogune Tema hoolets, kes teile iga päew teie tarwiduste järele Oma Waimu läbi wäge ja tarkust andma saab. Ja on see Tema meele pärast, teid kutsuda kuni surmani woitlema Tema asja eest, siis saab Tema teid rohkeste kinnitama Oma Waimu wäe läbi kindlaks jäema, kuni otsani ja ei saa mitte ainust tilka teie werest asjata ja wiljakandmata walada lastma. Kui see wili ka mitte pea ette ei tule, siis saab tema ommeti rohkeste awalikuks saama oma õigel aeal. On Tema teile juba seda eestõigust annud, et teie kõidikud awalikuks on saanud Kristuse Jesuse sees, ja see teadus igale poole laiale läinud, siis ei woi see mitte teistele olla, teie surm peab saatanaele kiusuks, weel waljamast Jumala auu kuulutama.“

See Kalwiini sõna on ka täieste täide saanud. Rooma preestridel oli pikka waewa järele korda läinud, parlamendi käest otsust saada, mis nende edasikaebamist juurema kohtusse arakeelis. Februari kuu lõppul 1553 sai neile see otsus tutwaks tehtud. Neil oli nüüd igapäew surm oodata. Seal astus Jesand weel kord wahele. Neljandamal Märtsil, kui rahwas juba nende arahuffamist teisel päewal ootis, tulli sõnumetooja Berni linnast raefogu pealt kirjadega Piongi linna maawalitseja juure, misläbi sellele teada anti, et see asi kuningaga Hendrikule weel kord ette oli pantud ja tema

otfufus äraoodeatud pidada faama. Kuningas tahtis ka Prant-
 fufemaa faadiku fudameliku foowimife järele wangifid lahti
 lafta, aga Liongi linna peapiifkop panni kõigest wäeft felle
 wafu, mis temal ka wiimaks forda läfs. Seeläbi fai aga
 otfufe täitmine weel kuni Mai kuuni piffendud. Truu woit-
 lejatele töi aga fee otfufe piffendamine täieliku ufufindlufe
 ja kannatufe põhjuft, kus naad üheltpoolt ifka jälle ihuliku
 elu pöörmist lootfid, teifeltpoolt aga igapäew oma furma
 ootma pidid. „Meie tunneme feda“ — nõnda firjutawad
 nemad omas wiimfes kirjaf — „kõige elawamalt, et meil
 rahu pole liha pooleft. Päewad ja ööd ootame meie furma
 hoop, kui waefed tallefejed, kes juba hammu tapmife tarwis
 walnis on pantud. Meil on feeft ja wäljaftpidi woitlemift,
 aga meie feifame fes kindlas lootufes, et meie faame röv-
 muga ja julgefte furma kannatama, feft meie teame, et
 JSand, felle lippu all meie woitleme truu on ja meid mitte
 ei lafe üle jöu piina kanda. Seepärast toetame meie ennaf
 kindlafe Tema peale, ja teame, et kui meie felle maea
 nullane hoone maha faab kiftud, meil üks maea on Il-
 malaft ehitud — üks maea, mitte kättega tehtud, waid mis
 igawefte taewas on. Jah, et meie liihidelt woiffime ütelda,
 kuidas meie lugu on: Meil on, kui neil, kes õigeks on
 faanud ufuf läbi rahu Ilmalaga, meie JSanda JGejufe
 Kristufe läbi, felle läbi meile ka ufufus fee armu ufs lahti
 on, mis fees meie feifame, ja kiitleme lootufes tulewaf auuf,
 mis Ilmal meile andma faab; mitte ainult aga felleft,
 waid meie kiitleme ka wiltsufef, feft Ilmala arm on wälja-
 walatud meie fudametefse Püha Waimu läbi, mis meile
 antud on.“

Just nendes wiimafes nädalates faid nemad feda roh-
 femalt trööstitud ja ufufus finnitud, mida palawamaks woit-
 lemine läfs. N'ad laulfid Taaweti laulufid ja muid armsaid
 waimulikuid laulufid, lugesid ja feletafid Ilmala fõna ja
 tegid palwet ükfteifega. Kõiges oma kousolemife aeas wangis
 olid n'ad feda õnnift wiifi pidanud, õhtu enne, kui naad
 lahutud faid, üksteifi wennalikuf noomimifef ja maenitufef
 teenida, kõige felle üle, mis n'ad üksteife juures fell päewal
 olid tähelepannud ja fiis felle wennaliku jalgade pefemife
 järele kous palwet teha.

Enne oma furma, fell päewal, piddafid n'ad üksteifega
 püha õhtuföömaaega ja faid feft wägewad finnituf wiimfe

palawa woitlemise tarwis. 16nes Mai 1553 oli nende äralunastamise päew. Kellu 9 hommiku sai neile nende otjus etteltoetud, et nemad elawalt ärapõletud pidid saama, seepeale said n'ad sinna paifa wiidud, kus huffamoistetud kuni surmamiseni ülespeeti. N'ad pidid kellu 2ni pärast lõunat ootama. Neid tundisid wiitsid n'ad südameliku palwete ja lauludega. Kellu 2 aeal said n'ad abelates wäljawiidud, kus nad üksteisi wastastiku kindla kannatusese kuni otshani maenitjesid ja ligiolewa woidukrooni peale waatama juhatafid. Kui n'ad kärru peale said pantud, hakasid n'ad kõik ühe healega üheksamad Taaweti laulu laulma:

Mo südamest ma tänan Sind,

Kes minus wäga suureks saan'b.

So armu imet tahan kiita,

Mis wõttab wiletsad kõik aita.

Sa, Lunastaja, üksi oled

Mo rööm, mo auu, mull' appi tuled;

Sull', sull' peab minu kannel hüüdma,

So auu röömsast kiita piüdma.

n. t. s.

Rahwale, kes hulga kaupa nende järel käis, läks nende usujulgus wäga südamesse. Kui neid wait kästi olla, wastasid nemad; Tahate teie meid keelda need moned filmapiilgud, mis meil weel elada on, oma Jumalat appihüüda ja kiita? Ja nemad ei jäänud mitte wait, kui rong pikka-meisi edasi läks, Jumalat appihüüdmast ja walju healega pühakirja salmisid lugemast. Ühe silla juures, kus rahwahulk wäga paksult kous seis, hüüdis üks neist teiste wastu: „See rahu Jumal, kes surmuse on ettetoonud seda suurt lammasse karjast, igawese seaduse iwere läbi, meie Jesandat Jesust, See tehku teid walnis kõige hea tegudele, Tema tahtmist täitma ja andku teie sisse, mis Tema meelepärast on Jesuse Kristuse läbi, kellele olgu auu igawesest aeast igaweste! Amen!“ Wiimaks lugesid n'ad weel üksteisega forda möda apostlike usutunnistust, igauks üht õpetust, mis läbi n'ad tunnistada tahtsid, et n'ad pühas usuihenduses üksteisega ja kõige ristikogudusega surewad. Seda õpetust: „saadud pühast Waimust, sündinud neitsist Mariast“, lugesid n'ad iseäranes waljuste, et nende waenlased nende üle laimukõnet olid tõstnud, kui salgaks n'ad seda usutükki ära. Nõnda, usutunnistust lugedes, said n'ad sinna paifa, kus neid, seda head tunnistust oma surmaga kinnitama, wäärt

pidi arvatud saama. Tuleriida otšas langesid na'd põlveli maha palwele. Siis said nad üksteise järele tulba külge ahelatega kinnipantud. Wiimne, kes nii südamest palus, et timmukas teda põlwele pealt ülestõstma pidi, soomis weel omale seda armu, oma wendadele jumalaga jätmiseks suud anda, mis temale ka lubatud sai. Ta andis iga wennale suud, seal juures üteldes: „Jumalaga, armas wend!“ Siis läks ta oma koha peale tulba juure ja laskis ennast kinnisiduda timmuka wastu üteldes: „Ära unusta mitte ära, mis ma sulle olen ütelnud. Teised neli andsid ka üksteisele weel suud oma pead tagasi poole pöördes ja jätsid üksteist „Jumalaga“; siis panti tuleriit põlema. Timmukas tahtis küll nende surmapüüa lühendada ja oli ettevalmistanud, et, sell filmapilgul, kui ta tuleriita põlcma pänni, tema neid kõiega tahtis ära kagistada, aga see ei pidanud mitte nõnda olema, — ruttu ülesköfendaw tuleleef kargas kõie otša ja meie armsad KRistuse tunnistajad pidid hirmust ja jäledad tule surmapüüa kannatama. Tule pragina läbi kuuldi neid ikka weel hüüdwad: Olge julged, armsad wennad, olge julged, JSsand on ligi! — Ja pea oli tuli nende truu KRistuse tunnistajate nullast hoonet ära nelnud; n'ad olid üleswoetud igawese auu sisse ja ehitud walge riietega ja palmid nende käes, kumardawad n'ad Talle auujärje ees, kelle were läbi n'ad woimust saanud olid.

Moni nädal hiljem lõpetas oma elu sellesama koha peal nende wend ja osawõtja nende kurwastusest, JEsuse KRistuse kannatamisest ja riigist — see kaupmees, keda meie juba ülemal oleme meeletuletanud. Ka temale oli rohke mööduga antud, keda head tunnistust rõõmsa usujulgusega tunnistada. Tema trööstimise- ja Jumalaga jätmise kiri, tema abikaasale Genfi linna, on täis usku, kes maailma on ärawoitnud ja sellest üksnes kinnipeab, keda tema mitte ei näe, — nii kui näeks ta teda. Rõõmsa nāuga astus ta tuleriida otša. Üks tige munk hüüdis tema wastu: „Tāna saad sa pörgu minema!“ Wagusi wastas ta temale: „Jumal andku sulle andeks seda sõna!“ Suurt rahwa hulka nāhes, mis tuleriida ümber seisis, hüüdis tema. Oh JSsand! kui suur on lõikus! saada Jse truuid töötigijaid oma wiinamāele! Tuleriida otšas luges ta weel oma usutunnistust ja kinnitas walju healega, et ta puhta ewangeeliumi ja JSsanda JEsuse pärast sureb; — siis hüüdis ta rõõmu

pärast kui jooanud, mis ülewäga tema südant täitis. Oh Jeesus, Sa mo armas JEsand! kuis on So Nimi nii armas, nii magus. Kui tinnukas teda tulba külge sidus, ütles ta mittuford neid sönu; „JEsand, Sinu kätte annan ma oma waimu! JEsand Jeesus, wõtta minu waimu üles!“ Siis waatas ta üksifilmi taewa poole ja hüüdis: Ma näen taewast lahti! — See tõsine kindel lootus nende usufõnade sees läks ümberseiswa rahwale nii südamesse, et n'ad omad filmad ülestõstsid ja tahtmata taewa poole waatsid. Warsti peale seda läks see truu tunnistaja sinna temale lahtitehtud taewasse ja oli kodu oma JEsanda juures.

Usu läbi räägivad n'ad weel, ehk nemad kül furnud on. Kes seda loeb ja kuuleb, see pangu seda tähele. Nemad on tunnistanud seda head tunnistust. Ja sina? Waata nende otja peale ja käi nende usu järel.

See eluwürsti nimel,
 Nüüd astkem oma teed!
 Kes ennast annud Temal,
 Rõit rõõmsast andkem käed.
 Me' lähme rahumaale,
 Üks süda, ihu, waim!
 Oh õnn, kes jättab teele
 Mis armastab maailm.

Ehk on see tee kül kitsas,
 Täis risti, ohakaid;
 Meid füiski ootab otsus
 Seal paradüüsi aid.
 Ja terge, lai ja lahke
 See tee, mis kõrwal käib
 Tal otjas waew on rohke,
 Seal piin, surm, tuli teeb.

Suur Karjane lääh eele;
 Ta wägew sõna teeb,
 Et jääme õige teele,
 Mis taewariiki wiib,
 Keelt, südant, käed ja jalad,
 Waenlastel kinni peab,
 Ja kallist armu sidet
 Wendade ümber seub.

So heale järel käime,
Et kutsud armuga!
So truuts jõbrats jääme,
Doitleme Sinuga!
Nii käime wäsimata
Ja rõõmsast kanname
Kõit risti, waewa, häda,
Enne kui puhtame.

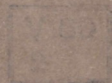
Eiis astume nüüd julgest
Nuuwürsti taewa teel,
Ja kannatame waprast
Ja terge ikke al!
Eiin jurma häda orus
Ta'd appi hüüame,
Kuni seal taewa saalis
Tal auu laulame.

Waat' kuidas kroon seal hülgab,
Mis meile antud saab,
Kui ihu kofkulangeb
Ja hing siit taewa lääb
Kui päite, tähed, taewad,
Kõit hukka lähawad,
Eiis laugelt meile hülg'wad
Nuulinna wärawad.

Seft wennad jõudkem, jõudkem!
Meid ootab auukroon.
Ja ärgem mitte kartkem,
Eht waew küll raske on.
Pea inglitiwul lennab
Me' waim siit ülesse,
Ja armu käsi kannab
Meid Jeesu sülesse.

Hans Sülla.

11311178
87111211
1.80

Ar 878
Viis